

Forfatter: Brandes, Georg

Titel: Udrag fra Hovedstrømninger. Den romantiske skole i Tyskland (1873)

Citation: Brandes, Georg: "Samlede Skrifter", i Brandes, Georg: *Samlede Skrifter*, 1899-1910, s. 358. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-brandes04-shoot-idm139992357612592/facsimile.pdf> (tilgået 23. april 2024)

Anvendt udgave: Samlede Skrifter

Revolutionens Tænkere og Helte lader saa at sige den hele udvortes Verden kuldcastes af Fornuften, for at lade den rejse sig ud fra Fornuften igen. Skønt Novalis er døv for alle Tidens politiske og sociale Opraab, skønt han er blind for Tidsalderens Fremskridtsbevægelser, skønt han ender i den uhyggeligste og modbydeligste Reaktion, er han ligefuldt greben af sin Tid, ja uden at vide det helt igennem bestemt af dens Aand. Mellem ham, den stille, indadvendte, kurfyrsteligt-loyale Assessor og hine barbenede Stakler, der ilede fra Paris til Grænsen, syngende Marseillaisen og svingende den trefarvede Fane, er der den Grund-Lighed, at saavel han som de vil lade hele den ydre Verden gaa til Grunde i en indre Verden. Kun er denne indre Verden for dem Fornuften, for ham Gemyttet — for dem Fornuften med dens Fordringer og Formler: Frihed, Lighed, Broderskab, for ham Gemyttet med dets natligtmørke, underfulde Verden, i hvilken han smelter Alt, for paa Kedelens Bund at finde som Nedslag, som Gemyttets Guld: Nat, Sygdom, Mystik og Vellyst.*)

Saaledes tilhører han sin Samtid selv under den lidenskabeligste Fejden imod den og dens Tanker. Saaledes staar han i den mest polære Modsætning til alle lyse og skønne Ideer i den Tid, af hvis Aand han mod sin Vilje er besat.

Hvad der hos Fichte og hos Revolutionsmændene er den klare, Alt prøvende og altomsluttende Forstand, det er hos ham den altopslugende Selvfølelse, der stiger til Vellyst; thi den nye Tid gaar ham saaledes til Hjerte, at den er som sammenvokset med hans Nerver, og han føler den i vellystig Spænding. Hvad der hos dem er den udskilte, Alt forfra begyndende Frihed, det er hos ham det vilksarlige, Alt forflygtende Fantasteri, der opløser Naturen og Historien i Sindbilleder og Gudesagn, for frit at kunne tumle alt det udenfra Givne og frit at kunne svælge i Selvfornemmelsen. «Lige stærkt fremtræder hos Novalis Mystiken, der er den teoretiske Vellyst, og Vellysten, denne praktiske Mystik.» (A. Ruge.)

Novalis er sig meget vel bevidst, at hans hektiske Indbildningskraft trods al dens paastaæede Aandighed kreser om Vellyst. I et Brev til Caroline Schlegel om Lucinde siger han: «Jeg ved, at Fantasien holder mest af det Usædeligste, det mest graadigt Dyriske; imidlertid ved jeg ogsaa, i hvor høj Grad al

*) A. Ruge: *Werke* I. 247 ff.

Fantasi er som en Drøm, der ynder Natten, Meningsløsheden og Ensomheden.» Han har udtalt om Fantasien i Almindelighed, hvad der gjaldt om hans.

Tieck har talt med Begejstring om Musiken, der lærer os *at føle selve Følelsen*. Novalis indeholder Udtydningen af disse Ord. Han, hvis Attraa er den hensynsløse Følelse, vil føle sig selv og lægger ikke Dølgemaal paa, at han søger denne Selvnydelse. Derfor er Sygdom ham kærere end Sundhed. Thi den Syge føler bestandig sit eget Legeme, medens den Sunde ikke mærker Noget til det. Pascal og efter ham Kierkegaard har nøjedes med at betegne Sygdom som den Kristnes naturlige Tilstand. Novalis gaar langt videre. Sygdom er ham det højeste, det eneste sande Liv: *«Leben ist eine Krankheit des Geistes.»* Livet er en Aandens Sygdom. Hvorfor? Fordi Verdensaanden kun i levende Enkelte føler, fornemmer sig selv. Og som Novalis priser Sygdom, saaledes priser han Vellyst. Hvorfor? Fordi Vellysten intet Andet er end en ophidset, altsaa for hans Opfattelse sygelig, Selvfølelse og svævende Strid mellem Lyst og Smerte. *«I det Øjeblik,»* siger han, *«da Mennesket vilde begynde at elske Sygdom og Lidelse, laa maaske den mest henrivende Vellyst i dets Arme, og den højeste positive Lyst vilde gennemtrænge det . . . Begynder ikke overalt det Bedste som Sygdom? Halv Sygdom er af det Onde. Hel Sygdom er Lyst og det den højeste.»* Saaledes taler Novalis ogsaa om en mystisk Kraft, *«der synes at være Lystens og Ulystens Kraft, hvis henrykkende Virkninger vi saa udpræget bemærker i de vellystige Fornemmelser.»*

Til denne vellystige Sygelighedsfølelse hos Novalis svarer i Pietismen Syndsbevidstheden, denne aandelige Sygdom, der tillige er en Vellyst. Om denne Sammenhæng har Novalis den klareste Bevidsthed. Han siger: *«Den kristelige Religion er den egenlige Vellystens Religion. Synden er det næst Pirrende med Hensyn til Kærlighed til Guddommen; jo syndigere et Menneske føler sig, desto kristeligere er det. Ubetinget Forening med Guddommen, det er Sydens og Kærlighedens Formaal»* og et andet Sted: *«Det er mærkværdigt nok, at ikke for længe siden den Forestillings-Sammenhæng, som finder Sted imellem Vellyst, Religion og Grusomhed, har gjort Menneskene opmærksomme paa disses inderlige Slægtskab og fælles Retning.»*

Og som Novalis nu foretrækker Sygdom for Sundhed, saa-